

УДК 347.121.2

Лілія Василівна Федюк

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права
Юридичного інституту ПНУ ім.В.Стефаніка

Право на найменування юридичної особи

Право на найменування являє собою юридично забезпечену можливість поведінки юридичної особи, яка виражається у використанні найменування в своїй діяльності. Російський вчений В.А.Дмитрієв стверджує, що право на найменування юридичної особи слід розглядати як гарантовану законом можливість юридичної особи виступати в цивільному обороті під власним найменуванням, яким є словесне позначення організації, містить вказівку на її організаційно-правову форму, що відповідає вимогам істинності, винятковості і сталості, і служить цілям індивідуалізації юридичної особи серед інших учасників цивільних правовідносин [1, с.44].

Ознаками права юридичної особи на найменування є:

- 1) невідчужуваність, невіддільність від носія. Будучи необхідним засобом індивідуалізації юридичної особи, фірмове найменування органічно пов'язане із самою особистістю організації і супроводжує її протягом усього часу існування останньої у всіх суспільних відносинах. Невідчужуваність, як одна з особливостей права на найменування, впливає насамперед з функціонального призначення даного засобу індивідуалізації. В даному випадку воно виступає як ім'я певного суб'єкта цивільних відносин, тому воно невіддільне від свого носія, що слід розглядати як встановлене законом правило;
- 2) відсутність економічного змісту, нетоварність. Це відноситься і до

найменування, але при цьому слід відзначити наявність його певної економічної цінності для юридичної особи. Так, порушення права на фірму часто викликає майново-правові наслідки для юридичної особи;

3) виключність. Це забезпечує їх носію вчинення всіх дозволених законом дій з одночасною заборонаю всім третім особам вчинення зазначених дій без згоди правовласника. Виключне право на використання найменування означає, що тільки сам власник може використовувати дане найменування. Всі інші особи не мають права цього робити, вони можуть здійснювати його використання тільки з дозволу власника, інакше їх дії неправомірні. Нематеріальні об'єкти, до яких належить найменування, взагалі можуть захищатися тільки за допомогою виняткових прав. Саме шляхом визнання за суб'єктивним правом на використання найменування виняткового характеру можливе забезпечення реального захисту прав юридичної особи;

4) абсолютність. Винятковий характер права на найменування обумовлює також і його абсолютний характер, який проявляється у відсутності точної визначеності кола зобов'язаних осіб, що протистоять власнику. Обов'язок, що відповідає абсолютному праву, полягає в утриманні від вчинення дій, що порушують абсолютне право. Так, порушником абсолютного права може виявитися будь-яка особа, закон захищає дане суб'єктивне право від усякого і кожного, тобто невизначеного кола осіб. Іншими словами, власнику протистоїть не якась конкретна особа, яка зобов'язана здійснити або, навпаки, утриматися від будь-яких дій, а всі особи, на яких лежить обов'язок не порушувати право на фірму і не перешкоджати власнику в здійсненні його повноважень;

5) індивідуалізація. Право на найменування юридичної особи виділяє конкретну організацію з усієї маси існуючих юридичних осіб. Конкретне найменування притаманне лише певній юридичній особі та індивідуалізує її. Серед великої кількості юридичних осіб з їх різноманітною діяльністю, найменування виконує індивідуалізуючу, правомірну, юридично значущу роль для діяльності юридичної особи, яка виконується в певних цивільно-правових формах і має ціль виділення юридичної особи серед інших суб'єктів цивільних

правовідносин;

б) специфічність виникнення і припинення. Правом на найменування юридична особа володіє безстроково, протягом невизначеного проміжку часу, поки існує його носій. Виникає воно з початком створення юридичної особи, а припиняє свою дію право з моменту ліквідації. Однак, не тільки з ліквідацією юридичної особи пов'язується можливість припинення права на найменування у організації. Такими підставами можуть виступати й інші обставини, до яких можна віднести як правомірні дії юридичної особи, так і правопорушення. До них можна віднести і реорганізацію юридичної особи, і відмову від найменування та його зміну, і рішення суду про невідповідність найменування вимогам закону, порушенням прав чи законних інтересів інших осіб.

Здійснюючи дослідження права юридичної особи на найменування, слід згадати про правомочності, що складають дане право. Ціллю використання назви виступає індивідуалізація конкретної юридичної особи, а вона досягається за допомогою здійснення різних дій, які і складають конкретні форми реалізації права на найменування.

В юридичній літературі висловлена думка, що суб'єктивне цивільне право складається із трьох елементів (правомочностей):

- 1) право на свої дії,
- 2) на вимогу певних дій від зобов'язаної особи,
- 3) дії, спрямовані на захист [2, с. 68-69; 3, с. 82]. Така позиція не дозволить в повній мірі розкрити зміст права на найменування юридичної особи.

Більш доцільно розглядати право на найменування та його зміст через такі правомочності як володіння, користування та розпорядження, за аналогією з правом власності.

Можливість особи мати розглядуване благо вбачається, за словами Р.Ю.Молчанова, іменувати належністю. Таке позначення даної правомочності дозволило б відокремити елемент змісту суб'єктивного права на нематеріальне благо від володіння, як елемента змісту суб'єктивного права власності, тобто речового права. Адже найменування належить особі, вона його має, а не

володіє ним. Таким чином, одну з правомочностей особистого суб'єктивного права на найменування можна сформулювати наступним чином: належність – це юридично забезпечена можливість особи мати певне найменування, називатись своїм іменем [4]. На наш погляд, перейменування правомочності по володінню на належність не грає суттєвої ролі стосовно права на найменування.

Тож зміст цього права Р.Ю.Молчановим пропонується розкривати через наступні правомочності:

1) належність, як юридично забезпечену можливість юридичної особи мати певне найменування, називатись ним. Таке позначення даної правомочності дозволило б відокремити елемент змісту суб'єктивного права на нематеріальне благо від володіння, як елемента змісту суб'єктивного права власності, тобто речового права;

2) використання, як юридично забезпечену можливість юридичної особи видобувати корисний ефект з найменування в результаті його експлуатації, задовольняти потреби завдяки корисним властивостям, використовувати його вступаючи в цивільні правовідносини;

3) розпорядження, як юридично забезпечену можливість визначити правову долю найменування, в тому числі шляхом його зміни [5, с.7].

На наш погляд, більш правильним розглядати зміст права на найменування юридичної особи через володіння, користування і розпорядження, що, в принципі, не суттєво відрізняється від вищевикладеного розуміння його елементів.

М. Н. Малєїна стверджує, що правомочність володіння в цьому праві полягає в тому, що особа має певне благо – в даному випадку найменування, яке зафіксоване в документах (установчих документах) та зареєстроване у відповідних органах реєстрації [6, с. 114].

Володіючи правом на найменування юридична особа вправі вимагати від необмеженого кола третіх осіб утримуватися від будь-якого роду дій, що порушують його право, а в разі порушення звертатися за захистом до органів держави (суд, антимонопольні органи та ін.). Однак, як зазначають деякі автори, найменування всупереч волі власника може згадуватися будь-якими

зацікавленими особами в засобах масової інформації, різних публікаціях, рейтингах, узагальненнях правозастосовчої практики тощо. При цьому найменування не повинно спотворюватися, створювати у публіки помилкового уявлення про організаційно-правовий статус юридичної особи, про його предмет діяльності та відносини з третіми особами [7, с.521-523].

Правомочність користування найменуванням, виходячи з поглядів М. Н. Малєіної, полягає у можливості особи користуватись ним, беручи участь у всіх суспільних відносинах, вимагати від інших називати її належним чином, давати дозвіл на користування своїм найменуванням іншим учасникам цивільних відносин [8, с. 114].

Разом з тим, не можна не погодитись з В. А. Дозорцевим, який стверджує, що зміст користування у праві власності та у праві на нематеріальне благо є різними. Різниця полягає у тому, що матеріальний об'єкт може застосовуватись у зв'язку зі своєю обмеженістю у просторі в той чи інший момент часу тільки однією особою чи обмеженим, чітко визначеним колом осіб. Нематеріальне благо, як необмежене у просторі, може бути використано одночасно невизначеним колом осіб та будь-де. Наприклад, за допомогою Інтернет найменування може бути використано одночасно будь-ким, в будь-якому місці, і коло таких осіб, що використовують його, є абсолютно невизначеним. Нематеріальний об'єкт не підлягає амортизаційному зносу, що впливає на дію права у часі [9, с. 290-291].

Але головна відмінність між використанням такого нематеріального блага, як найменування та користуванням речами, що впливає із права власності, полягає у тому, що вони базуються на різних принципах. Для правомочності використання найменування характерна наявність спеціально встановленої заборони здійснення такого використання третіми особами у конкретних випадках, а за відсутності такої заборони існує свобода використання. Тож, правомочність по використанню найменування є юридично забезпеченою можливістю юридичної особи видобувати корисний ефект в результаті його експлуатації, задовольняти свої потреби [10, с.61].

Правомочність користування проявляється в можливості виключного

користування найменуванням юридичної особи в правочинах, на вивісках, оголошеннях, на бланках, рахунках, печатках, в рекламі і т.д. Найменування виступає як необхідний атрибут ділового обороту, який, виділяючись в якості засобу індивідуалізації юридичної особи, може слугувати також опосередковано і цілям відмінності товарів, робіт і послуг однієї юридичної особи від аналогічних товарів, робіт і послуг іншої. Тобто, юридична особа може поміщати свою назву на своїх товарах, упаковках тощо. Вона має можливість використовувати найменування при укладенні різних договорів та інших не заборонених законом юридичних дій. Користування найменуванням може виявлятися у використанні назви для комерційного найменування, торгівельної марки, доменного імені тощо.

Правомочність по розпорядженню найменуванням проявляється у можливості змінити його, передати іншій юридичній особі. Виходячи з того, що розпорядження – це можливість визнати юридичну і фактичну долю об'єкта шляхом зміни його приналежності (відчуження), стану, призначення тощо [11, с. 533], не можна погодитись, що право на найменування містить в собі правомочність по розпорядженню ним. При цьому вбачається, що особливості використання найменування обумовлюють і специфічний зміст розпорядження.

Правомочність по розпорядженню найменуванням є можливістю визначити правову долю найменування, в тому числі, шляхом його зміни. Вона повинна передбачати і можливість надання найменування для використання його третіми особами. Така можливість реалізується через надання згоди управомоченим суб'єктом.

Говорячи про зміну найменування, слід зупинитися на наступних моментах. За ч.4 ст.90 ЦК України в разі зміни найменування юридична особа повинна помістити оголошення в друкованих засобах інформації, в яких публікуються відомості про державну реєстрацію, та повідомити про таку зміну особам, з якими вона перебуває в договірних відносинах. За публікацію повідомлень в ЗМІ справляється плата в розмірі трьох неоподаткованих мінімумів доходів громадян [12, ч.5 ст.22].

Таким чином, особисте немайнове право на найменування – це надана

особі міра можливої поведінки, з метою задоволення її потреб, яка полягає у можливостях здійснення певних дій по відношенню до свого найменування самою управомоченою особою та у можливостях управомоченої особи вимагати певної поведінки від зобов'язаних осіб. Воно може бути охарактеризоване як особисте, абсолютне, невідчужуване та невіддільне від свого носія за існування останнього.

1. Дмитриев В.А. Гражданско-правовая индивидуализация юридических лиц и результатов их деятельности: Дисс. ...канд.юр.наук: 12.00.03. / Уральская государственная юридическая академия. – Екатеринбург, 2003. – 210с.

2. Цивільне право України. Академічний курс. Підручник у 2 т. / За заг. ред. Я. М. Шевченко. — К.: Концерн „Видавничий Дім „Ін Юре”, 2003. – Т. 1. — 520 с.

3. Цивільне право України: підручник у 2 кн. / О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. — К. : Юрінком Інтер, 2002. – Кн. 1. — 720 с.

4. Молчанов Р.Ю. Ім'я як особисте немайнове благо. // Юридична Україна. – К.: 2008. - №10(70). – С.58-63.

5. Молчанов Р.Ю. Здійснення та цивільно-правовий захист особистого немайнового права на ім'я: Автореф.дис. ...канд.юр.наук: 12.00.02. / Харківський національний університет внутрішніх справ. – Х., 2009. – 19с.

6. Малеина М. Н. Личные неимущественные права граждан: понятие, осуществление, защита / М. Н. Малеина. — М. : МЗ Пресс. — 2000. — 244с.

7. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации. – М.: 1996. – С.521-523.

8. Малеина М. Н. Защита личных неимущественных прав советских граждан. / М. Н. Малеина. — М. : Юридическая литература, 1991. — 180с.

9. Дозорцев В. А. Понятие исключительного права // Проблемы современного гражданского права: Сборник статей / В. А. Дозорцев. — М. : Городец, 2000. — С. 303—314.

10. Молчанов Р.Ю. Здійснення та цивільно-правовий захист особистого немайнового права на ім'я: Дис. ...канд.юр.наук: 12.00.02. / Харківський національний університет внутрішніх справ. – Х., 2009. – 180с.

11. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. / За відп. ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. — К. : Юрінком Інтер, 2005. — Т. 1. — 832 с.

12. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15. 05. 2003 р. (зі змінами і доповненнями). // Відомості Верховної Ради. - 2003. - №№ 31-32. - Ст. 263.

Федюк Л.В. Право на найменування юридичної особи

Анотація. Стаття присвячена проблемі визначення поняття права юридичної особи на найменування та його змісту. Питання досліджується шляхом аналізу ознак права на найменування, вивчення різних джерел через порівняння елементів змісту цього особистого немайнового права.

Ключові слова: особисті немайнові права, юридична особа, право на найменування.

Федюк Л.В. Право на наименование юридического лица

Аннотация. Статья посвящена проблеме определения понятия права юридического лица на наименование и его содержания. Вопрос исследуется путем анализа признаков права на наименование, изучения различных источников через сравнение элементов содержания этого личного неимущественного права.

Ключевые слова: личные неимущественные права, юридическое лицо, право на наименование.

Fedyuk L.V. The right to legal entity name

Annotation. The article deals with the definition of legal personality to the name and its meaning. The question is investigated by analyzing the characteristics of the right to the name, explore various sources by comparing the elements of the content of the personal rights.

Keywords: Keywords: personal non-property rights, legal entity, right name.